

**Nunatsinni inuiaqatigiinnik kiffartuussinerup tiimit eqqartuussummut
utaqqisitaasumut piumasaqaatit 240 tiiminiik 300 tiiminut annertunerpaaffiannik
annertusinissaa anguniarlugu Naalakkersuisut Danmarkimi Justitsministerimut
saaffigineqqullugit peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut
siunnersuut**

pillugu

Inatsisinut Ataatsimiititaliap

ISUMALIUTISSIISUTAA

Siunnersuutip aappassaaneerneqarnerani saqqummiunneqartoq

Suliarinninnermini Inatsisinut Ataatsimiititaliap ukuninnga inuttaqarpoq:
Inatsisartunut ilaasortaq Isak Hammond, Inuit Ataqtigiit, siulittaasoq
Inatsisartunut ilaasortaq Doris Jakobsen, Siumut
Inatsisartunut ilaasortaq Storm Ludvigsen, Inuit Ataqtigiit
Inatsisartunut ilaasortaq Kristian Jeremiassen, Siumut
Inatsisartunut ilaasortaq Jørgen-Ole Nyboe Nielsen, Demokraatit

Imarisai:

1. Siunnersuutip imarisaa
2. Ataatsimiinnerit, ataatsimiititaliamit siunnersuummik suliaqarnermi paasissutissanik pingaarutilinnik pissarsiffiusut
3. Nunatsinni inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussuteqartarneq
 - 3.1. Inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussut sunaava?
 - 3.2. Nakkutigisaaneq piumasaqaatillu
 - 3.3. Pineqaatissitaq pinerluuteqaqqippat
 - 3.4. Pineqaatissitaq suliakkiissutigineqartunik suliarinninngippat eqqartuussiviulluunniit piumasaqaataanik unioqutitsippat
 - 3.5. Inuiaqatigiinni kiffartuussineq eqqartuussutitut qanoq ilinikkut atorneqarsinnaava?
 - 3.6. Qanoq naleqqutsiginermik naliliineq / Pineqartoq pillugu misissuineq
 - 3.7. Inuiaqatigiinni kiffartuussineq sumi ingerlanneqarsinnaava?
4. Nunatsinni inuiaqatigiinni kiffartuussinermi misilittakkat
5. Danmarkimi inuiaqatigiinni kiffartuussinermik misilittakkat
6. Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu inuiaqatigiinni kiffartuussisarnermik aqqissuussinerit assigiinngissutaat
7. Inuiaqatigiinni kiffartuussisarnermik aqqissuussinerup danskit pillaaasarnermut inatsisaanni taamatut aamma annertusarneqarnera
8. Inatsisinut Ataatsimiititaliap siunnersuut pillugu oqaaseqaatai
 - 8.1. Inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atorneqarnera pillugu
 - 8.2. Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni inissanik amigaateqarnermik ajornartorsiut pillugu
 - 8.3. Pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni naammattunik inissaqartitsilernissaq pillugu Eqqartuussiveqarnermut Ataatsimiititaliarsuup naatsorsuutigisai
 - 8.4. Akunnerit inuiaqatigiinni kiffartuussinermi inummut eqqartuussutaasinnaasut qaffasinnerpaaffiannik qaffaanissaq pillugu
 - 8.5. Qanoq naleqqutsiginermik naliliinerit atorneqarnerulernissaat pillugu

8.6. Inuiaqatigiinni kiffartuusinerup atugaanerata annertunerulerneranik inissiisarfinnilu inissaaleqititsinermik annikillitsinermik nassataqartumik, iliuserisinnaasat allat

9. Inatsisinut Ataatsimiititaliap inassuteqaataa

1. Siunnersuutip imarisaa

Ilaatigut akunnerit inuiaqatigiinni kiffartuusinermut eqqartuussutaasinnaasut amerlanerpaaffiannik qaffaanikkut inuiaqatigiinni kiffartuussinerup eqqartuussutitut atorneqarnerata annertusarneqarnissaa siunertaralugu Naalakkersuisut danskit inatsisinik atortitsinermut ministerianut saaffiginninnissaat siunnersuummik akuersissutiginninnerup kingunerissavaa.

Qanoq naleqqutsiginermik misissuisarnerup atorneqarnerulernera inuiaqatigiinni kiffartuussinerup eqqartuussutitut atugaanerulernissaanik nassataqassasoq ilimagisariaqartoq siunnersuuteqartup siunnersuummut tunngavilersuutimini tikkuarpaa.

Pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni inissaaleqinerup annikillisarnissaa, taamaalillunilu utaqqisutut nalunaarsorneqarsimasut ikilisinneqarnissaat siunnersuummi pingaarnertut anguniarneqartoq aammali misissuinerit, inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuunneqartut parnaarussassanngorlugit eqqartuunneqartunit akuttunerusumik pinerluuteqaqqittarnerannik takutitsisut siunnersuummut tunuliaqutaasut siunnersuummut tunngavilersuummi allassimavoq.

2. Ataatsimiinnerit, ataatsimiititaliamit siunnersuummik suliaqarnermi paasissutissanik pingaarutilinnik pissarsiffiusut.

Pinerluttulerinermut inatsisip nutaap atuutilernissaa sioqqullugu taamani pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfimmi pisortaasoq Elisæus Kreutzmann, Eqqartuussiveqarnermut Ataatsimiititaliarsuarmut aamma ilaasortaasoq, Inatsisinut Ataatsimiititaliamit ataatsimeeqatigineqarpoq. Ataatsimiinnermi november 2009-mi ingerlanneqartumi pineqaatisseeriaaseq nutaaq Elisæus Kreutzmannip ataatsimiititaliamut ilisimatitsissuteqarfigaa: inuiaqatigiinni kiffartuussineq.

Ukioq manna februarimi ataatsimiititaliap inatsisinik atortitsinermut ministereqarfiup ilisimatusarnermut allaffia takuniaavigaa, tamatumani inuiaqatigiinni kiffartuussisussanngorlugit eqqartuussat aammalu parnaarussassanngorlugit eqqartuussat pinerluuteqaqqittarnerat pillugu ilisimatusarnermut allaffiup misissuina pillugu ataatsimiititaliap ilisimatusarnermut pisortamit Britta Kyvsgaardimit ilisimatinneqarpoq.

Taamatutaaq Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfimmut ataatsimiititaliaq februarimi takuniaavoq, tamatumani ataatsimiititaliaq ilaatigut pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni inissaqartitsiniarneq inuiaqatigiinnilu kiffartuussinermit eqqartuussanik inissaqartitsineq pillugit ilisimatitsissuteqarfigineqarluni. Ataatsimiititaliaq februarimi aamma Politimesterimik ataatsimeeqateqarpoq taamatutaaq Landsdommerimik, Kalaallit Nunaanni eqqartuussiviani Eqqartuussisoq, kiisalu Eqqartuussisut peqatigiiffianni Siulittaasoq ataatsimeeqatigineqarput.

Kiisalu Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiveqarnermut Siunnersuisoqatigiinnik ataatsimiititaliaq qaammat una ataatsimeeqateqarpoq. Inatsisinut Ataatsimiititaliap saniatigut ilaatigut Naalakkersuisoq Anthon Frederiksen ataatsimiinnermut qaaqquneqarsimavoq. Ataatsimiititaliap kaammattuuteqarneratigut ataatsimiinnermi ilaatigut qulequttatut oqaluuserineqarput; Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni inissaqartitsinikkut ajornartorsiutit kiisalu akunnerit inummut inuiaqatigiinni kiffartuussinermit eqqartuussutaasinnaasut qaffasinnerpaaffiannik qaffaanikkut inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atugaanerata annertusarneqarsinnaanera.

3. Nunatsinni inuiaqatigiinni kiffartuussinermit eqqartuussuteqartarneq

3.1. Inuiaqatigiinni kiffartuussinermit eqqartuussut sunaava?

Inuk inuiaqatigiinni kiffartuussisussanngorlugu eqqartuussaq nalunaaquttap akunnerini erseqqinnerusumik aalajangeriikkani akissarsiaqaatiginagu sulinnigiffimmini inuiaqatigiinnut iluaqutaasumik suliaqassaaq (ullumikkut nalunaaquttap akunneri 40 - 240-ni). Akunnerit suliffiusut piffissami eqqartuussivimmit aalajangerneqartumi ingerlanneqassapput.

3.2. Nakkutigisaaneq piumasaqaatillu.

Eqqartuussaq pinerluuteqarsimasunut isumaginnittoqarfimmit ukiut marluk tikillugit nakkutigineqartussanngorlugu eqqartuussivimmit aalajangersaavigineqassaaq.

Inuiaqatigiinni kiffartuussinermit eqqartuussummut atatillugu eqqartuunneqartoq eqqartuussivimmit ima piumasaqaateqarfigalugu aalajangersaavigineqarsinnaavoq:

- Imigassamik ikiaroorartumillu atonerluinnginnissamik.
- Imigassartunnigilluinnarnissamik aalakoornartunilluinniit pigisaqanngilluinnarnissamik.
- Atonerluinnermit katsorsartinnissamik.
- Tarnikkut, kinguaasiuutitigut allatulluinniit nakorsamit katsorsartinnissamik.
- Najugaq, suliffik, sunngiffimmik atuineq imaluinniit inunnik aalajangersimasunik peqateqarnissaq pillugu piumasaqaatinik erseqqinnerusunik eqquutsitsinissamik.
- Angerlarsimaffimmi neleqquttumiinnissaq (nammineq angerlarsimaffik imaluinniit paaqqinniffik/inissiisarfik tulluortoq).

- Isertitanik aningaasanilluunniit pisuussutunik atuisinnaanermi killilersuutunik aammalu aningaasatigut pisussaaffinnik (tassunga ilanngullugu assersuutigalugu pinerluuteqarsimanerup kinguneranik taarsiissuteqartussaananermik eqquutsitsineq) eqquuttsisinissamik pinerluuteqarsimasunut isumaginnittoqarfiup aalajangersagaanik malinninnissaq.

3.3. Pineqaatissitaq pinerluuteqaqqippat

Inuiaqatigiinni kiffattuusinermik eqqartuussuteqarnermi eqqartuussap piffissami aalajangersimasumi nakkutigineqarnissaa oqaatigineqareersutut eqqartuussivimmit aalajangersarneqartarpoq. Pineqaatissitaq pinerluuteqaqqippat suliajarlu piffissap nakkutigineqarfiup qaangiutinnginnerani eqqartuussivimmut tunniunneqarpat inatsimmik unioqqutitsineq siusinnerusukkut eqqartuussutaasoq inatsimillu unioqqutitsineq kingulleq ataatsimut pineqaatissiissutigalugit eqqartuussivik nutaamik aalajangersaassaaq. Pissutsilli tamanna tunngavissaqartippassuk inatsimmik unioqqutitsinermut kingullermut immikkut pineqaatissiinissaq eqqartuussivimmit aalajangersarneqarsinnaavoq.

3.4. Pineqaatissitaq suliakkiissutigineqartunik suliarinninngippat eqqartuussiviulluunniit piumasaqaataanik unioqqutitsippat

Pineqaatissitaq suliakkiissutigineqartunik suliarinninngippat piumasaqaatinilluunniit eqqartuussivimmit aalajangersarneqartunik unioqqutitsippat unnerluussisussaataasup suliaq eqqartuussivimmut piaartumik tunniutissavaa. Eqqartuussivillu pineqaatissiissummik allamik aalajangersaassaaq (pinerluuteqarsimasunut inissiisarfimmut inissiinermik). Taarsiullugu – pissutsit immikkut ittut tamanna tunngavissaqartippassuk – eqqartuussiviup eqqartuussaq mianersoqqusummik tunisinaavaa inuiaqatigiinnilu kiffartuussinissamik eqqartuussut aalajangiuisimallugu imaluunniit inuiaqatigiinni kiiffartuussinerup nakkutigneqarnerulluunniit sivilunerpaaffissaat sivitsorlugu (taamaattorli inatsimmi killiliussap iluani).

Ilaatigut pineqaatisseeriaatsip tatsuiginartuuneranik inuiaqatigiit tatiginninnissaat eqqarsaatigalugu inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussutunik unioqqutitsinerit pineqaatissinneqarsimasumut malunnaatilimmik erngertumillu kinguneqartinneqarnissaat aalajangiisuusumik pingaaruteqartoq Eqqartuussiveqqarnermut Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissummini, pinerluttulerinermi inatsisimmut nutaamut tunngaviusumi, erseqqissarpaa [qupp. 910].

Pineqaatissitaq sulinnitsoorpat pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup attaviginissaanut suliffiit pineqartut ilitserorneqarput. Piffissaq suliffiusussap aallartiffissaa minutsinik sivilunerpaamik minutsinik 15-inik qaangerneqarpat pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfik saaffigineqassaaq. Taamatuttaaq pineqaatissitaq suliffimmit angerlartitaappat namminerluunniit piffissaq suliffiusoq qaangiutinngitsoq suliffimmit qimaguppat pinerluuteqqarsimasunik isumaginnittoqarfik attavigineqassaaq.

3.5. Inuiaqatigiinni kiffartuussineq eqqartuussutitut qanoq ilinikkut atorneqarsinnaava?

Piumasaqaatitalimmik utaqqisitassatut eqqartuussut (imaluunniit nakkutigineqarnissamik eqqartuussut) naammangitsutut isigineqarpat, tamatumalu peqatigisaanik kifaanngissusiagaanermik pineqaatissiinissaq pisariaqanngitsutut nalilerneqarpat inuiaqatigiinni kiffartuussineq atorneqarsinnaasoq pinerluttulerinermi inatsimmi aalajangersarneqarpoq.

Tungaviusumik isigalugu inuiaqatigiinni kiffartuussineq qanorluunniit pinerluuteqarnermi pineqaatissiissutitut atorneqarsinnaavoq. Inatsimmi piareersaataasumik suliaqarnermi tunngavissaatinneqarpoq inunnik annertuumik navialisitsisinnaasumik pinerluuteqarnermut, soorlu toqutsinernut pinngitsaaliillunilu atoqateqarnermut, inuiaqatigiinni kiffartuussineq eqqartuussutitut atorneqarsinnaanngitsoq.

Kiisalu tunngavissaatinneqarpoq pinerluuteqarsimasunut inissiisarfimmiittussanngortitsilluni pineqaatissiinissaagalumut taarsiullugu inuiaqatigiinni kiffartuussineq annerusumik atorneqassasoq.

3.6. Qanoq naleqqutsiginermik naliliineq / Pineqartoq pillugu misissuineq

Unnerluutigisaq inuiaqatigiinni kiffartuussisussanngorlugu eqqartuunneqassappat piumasaqaataavoq unnerluutigineqartup inuiaqatigiinni kiffartuussinissamut naleqquttutut nalilerneqarnissaa.

Qanoq naleqqutsigineq aalajangerneqartarpoq pineqartoq pillugu misissuineq, pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfimmit suliarineqartoq, tunngavigalugu.

Pineqartumik misissuinermi pineqartup ilaqutariinnikkut tunuliaqutai, ilinniagaqarnikkut suliffeqarnikkullu aamma aningaasaqarnikkut atugai, atonerluineramik ajornartorsiutigisinnaasai, timikkut tarnikkullu peqqissusia kiisalu sunngiffimmi sammisartagai peqatigisartagaalu nassuiatigineqartarput.

Pineqartoq pillugu misissuinerup inernilerneqarnerani pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup ilaatigut naliliiffigissavaa unnerluutigisaq inuiaqatigiinni kiffartuussinissamut naleqqunnersoq, taamaappallu piumasaqaatinik immikkut ittunik aalajangersaasoqassanersoq.

Unnerluutigineqartumik oqaloqateqartarnerit minnerunngitsumik tunngavigalugit pineqartumik misissuineq suliarineqartarpoq. Assersuutigalugu isumaginninnermut ingerlatsivimmit, nakorsamit ilaqtanilluunniit paasissutissanik pissarsiniarnikkut oqaloqatigiinnerni taakkunani paasissutissat saqqummertut pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup uppersiniartarpei.

Suliap inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuussuteqarnermik aalajangiiffigineqarsinnaaneranut unnerluutigineqartup isumaqataanera inuiaqatigiinni

kiffartuussinissamik eqqartuussuteqarnissamik nalinginnaasumik aalajangiisuusumik tunngavissaatinneqartarpoq: Unnerluussap suliffimmut piffissaq eqqorlugu takkuttarnissamut, suliakkiutinillu suliarinnittarnissamut suliffimmilu suleqatinut akuerineqarsinnaasumik pissusilersornissamut piareersimanissaa. Taamaammat inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuunneqarnissamut unnerluutigineqartup isumaqataaneranut apeqqut qanoq naleqqutsiginermik naliliinermut pingaarutilittut ilaavoq.

3.7. Inuiaqatigiinni kiffartuussineq sumi ingerlanneqarsinnaava?

Pisortat suliffeqarfiutaanni, kattuffinni peqatigiiffinnilunniit tamanut iluaqutaasunik siunertalinni, pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup isumaqatigiissuteqarfigisimasaani, inuiaqatigiinni kiffartuussineq ingerlanneqassaaq.

Inuiaqatigiinni kiffartuussivittut atuukkusunnerlutik suliffeqarfiit, kattuffiit peqatigiiffiillu namminneq aalajangigassaraat. Suliffeqarfiit, kattuffiit peqatigiiffiillu neqeroorummut akuersisimasut aaqquissuusinermut qaqugukkullunniit peqataajunnaarsinnaapput.

Suliffeqarfinnut, kattuffinnut peqatigiiffinnillu inuiaqatigiinni kiffartuussiviuneq akeqanngilaq: Pineqaatissitaq akissarsiaqassanngilaq. Piumasaqaateqarporli naammassineqarsimasussanik:

- Suliat eqqartuussap suliassai isumaqarluartuussapput, tassaassanatilli akissarsiaqaatigalugu sulisartup suliassaralui.
- Suliat eqqartuussap suliassai suliffigisamut iluanaarutaassanngillat.
- Suliffeqarfik Inuussutissarsiornermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmit akuerisaassaaq.

Suliffeqarfiit inuiaqatigiinni kiffartuussiviusut pinerluuteqarsimasunillu isumaginnittoqarfik ingerlaavartumik suleqatigiipput, suliffeqarfiit minnerpaamik qaammammut ataasiarlutik pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfimmit pulaarneqartarput.

4. Nunatsinni inuiaqatigiinni kiffartuussinermi misilittakkat

Inuiaqatigiinni kiffartuussinissamut periarfissaq pinerluttulerinermi inatsisip nutaap atuutilernerani Kalaallit Nunaanni atuutilerpoq. Taamaalillunilu 1. januar 2010-mili atuutilerluni. Pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup paasissutissiinera naapertorlugu inuit 17-it inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik ukioq 2011-mi eqqartuunneqarput. Inuit 111-it misissorneqarsimapput.

Inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussat 100-t inissaqartinneqartut pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfimmit oqaatigineqarpoq.

Pinerluuteqaqqittarneq pillugu misissuinerneq sanilliuqqarsinnaasunik ingerlatsinissamut Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni kiffartuussinerneq aqqissuussineq suli nutaajuallaarpoq aammalu inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuussutit ikippallaarlutik.

5. Danmarkimi inuiaqatigiinni kiffartuussinerneq misilittakkat

Danmarkimi inuiaqatigiinni kiffartuussisarneq 1982-imi misiligutitut pilersinneqarpoq. Aqqissuussineq 1992-imi ataavartumik atuuttussanngortinneqarpoq. Tamtuma kingorna aqqissuussineq arlaleriarluni allanngortinneqarpoq, inuiaqatigiinni kiffartuussinerup eqqartuussutitut atorneqarnerata annertusineqarnissaa siunertarlugu. Assersuutigalugu akiliisitsissummik kiisalu ilaannakortumik pinngitsoorani piviusunngortitassamik eqqartuussutitut uiguutitut inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atorneqarsinnaanera 1997-imi periarfissiissutigineqarpoq, aamma paarnaarussivimmiinnissamik pillaaami piffissap affaa paarnaarussivimmeereerluni misiligummik aniguisitaaneq inuiaqatigiinni kiffartuussinerneq piimasaqaatitalerlugu periarfissatut 2004-mi atuutilerpoq. Inuiaqatigiinni kiffartuussinissamut naleqquttuunerannik naliliinissaq siunertarlugu iluanaarniarluni pinerluuteqartut, inatsisinik unioqutitsinerat pinngitsoorani piviusunngortitassamik kiffaanngissusiigaanissamik kinguneqarsinnaasoq siusinnerusukkullu pinngitsoorani piviusunngortitassamik eqqartuunneqarsimanngitsut, tamarmik misissorneqartarnissaat 2000-imi aalajangiunneqarpoq. Allannuineq taanna inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atugaanerata annertusarneqarnissamik aamma siunertaqarpoq. Aamma inatsimmik allannuinerneq tassani angallannerneq inatsisinik unioqutitsisunut inuiaqatigiinni kiffartuussinerup eqqartuussutitut atorneqarsinnaanera periarfissiissutigineqarpoq.

Inuiaqatigiinni kiffartuussinerup imigassartorsimallutik biilersimasunut eqqartuussutigissallugu periarfissatut atuutsineqalernerata inuiaqatigiinni kiffartuussinerneq eqqartuussutit annertuumik amerleriarnerannik nassataqarpoq. Aammali pillaatissiinerneq suliani inuiaqatigiinni kiffartuussinerneq atuineq malunnaateqarluartumik annertuseriarpoq, ilami allaat aqqissuussinerup 1992-imi ataavartumik atuuttussanngortinneqarnerata kingorna sisamariaatingajannngorsimallutik. Eqqartuussutit inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik piimasaqaatitallinnik 2010-mi 4000-it pallillugit amerlassuseqarput.

Inuiaqatigiinni kiffartuussisarnerneq aqqissuussinerneq misilittakkat ataatsimut isigalugu pitsaasuupput.

Inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuunneqarsimasut soorunami tamarmik kiffartuussinissartik naammassinneq ajorpaat: Pinerluuteqaqqinneq piimasaqaatinilluunniit eqqartuussutit nassatarisaanik unioqutitsineq inuiaqatigiinni kiffartuussinerup kipitinneranik kinguneqarsinnaavoq, taarsiullugulu pineqartoq paarnaarussivimmiinnissamik eqqartuunneqarluni. Taamaasilluni inuiaqatigiinni kiffartuussinerneq eqqartuussutillit 12%-ii piimasaqaatinik unioqutitsillutik nalunaarutigineqartartut aammalu/imaluunniit nutaamik eqqartuussummik pillaatissineqartartut inatsisinik atortitsinerneq ministereqarfiup ilisimatusarnerneq allaffiata misissuinerneq november 2008-mi saqqummiunneqartumi takutinneqarpoq. Inuiaqatigiinni kiffartuussinerit pingasuugaangata ataaseq annikinnerusumik ajornartorsiuqtaqartarpoq, taamaattorli siorasaaruteqarnerneq pinerloqqinnermilluunniit nassataqarsinnaalluni, tamannali inuiaqatigiinni kiffartuussinerup kipitinneqarneranik

nassataqarani (assersuutigalugu angallannermi inatsisunik unioqutitsinerit). Inuiaqatigiinni kiffartuussinerit affaat sinnerlutik (56 pct-ii.) ajornartorsiutunik taaneqartunik siumuiffiuneq ajorput.

Misissuinerit arlallit takutippaat pinerluttaalisitsineq/pinaveersaartitsineq eqqarsaatigalugu paarnaarussivimmiittussanngortitsilluni pillaanertulli inuiaqatigiinni kiffartuussineq sunniuteqarluartigisoq; tamanna kingullermik takutinneqarpoq sunniutunik nalilersuinermi inatsisunik atortitsinermut ministereqarfiup ilisimatusarnermut allaffianit suliarineqartumi oktoberimilu 2011-mi saqqummiunneqartumi. Sunniutunik nalilersuinermi pineqartut tassaapput angallannermi inatsisunik unioqutitsinerunngitsumik eqqartuussat taamatut eqqartuussuteqarnissamut qanoq naleqqutsiginermik misissuineq aallaavigalugu inuiaqatigiinni kiffartuussinermik piumasaqaatitalerlugu utaqqisitassanngorlugu eqqartuunneqarnissamut naleqquttut naliliivigineqartut.

Utaqqisitassanngitsumik parnaarussivimmiittussanngorlugit pillagaasimasut pinerloqqittarnerannut sanilliullugu inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuunneqarsimasut pinerloqqinnissamut ulorianartorsiunnginnerusutut isumaqarfiginartut naliliinermi inernilunneqarpoq. Assigiinngissulli kisitsisitigut takuneqarsinnaanngilaq. Misissuiffigineqartulli ilaat mianersortumik naliliivigisassat (ujajaanermik, nakuusernermik, ikiaroonartulerinermik, kinguaassiutitigut atonerluinermik tamakkulu assigisaannik pinerluuteqarsimasut) inuiaqatigiinni kiffartuussinermik eqqartuussat utaqqisitassanngitsumik kiffaanngissusiagaanissamik pillagaasunit naleqqiullugit pinerluuteqaqqittarnerat malunnaatilimmik annikinneruvoq.

Aningaasaateqarfiup Rockwoolip ilisimatusarnermut immikkoortortaata januar 2012-umi misissuineq nutaaq saqqummiuppaa ("Serving time or serving the community"), tassani takutinneqarluni inunnut parnaarussivimmiittussanngorlugit eqqartuunneqartunut sanilliullugit inuit inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuunneqarsimasut pisortanit pilersorneqarnissamik pinngitsuuisinnaannginnerat 20 %-imik appasinnerusoq. Allatut oqaatigalugu inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuunneqarsimasut suliffissarsinissaat suliffimminnilluunniit piginniinnarnissaat ajornannginneruvoq. Tamanna aamma inuiaqatigiinnut sipaarutaavoq.

6. Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu inuiaqatigiinni kiffartuussisarnermik aaqqissuussinerit assigiinngissutaat

Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermi inatsimmi inuiaqatigiinni kiffartuussinermik aaqqissuussineq danskit pillasarnermik inatsisaanni inuiaqatigiinni kiffartuussinermik aaqqissuussineq annertuutigit assigaa. Taamaattorli assigiinngissuteqarput. Assigiinngissutit ilaatigit uku taaneqarsinnaapput:

- a) Danmarkimi piumasaqaatitalimmik kiffaanngissusiagaanissamik pillaaammut utaqqisitassamut inuiaqatigiinni kiffartuussineq atatinneqarpoq. Allatut oqaatigalugu eqqartuussut utaqqisitassaq inuiaqatigiinni kiffartuussinermik piumasaqaatitalerlugu eqqartuussiviup aalajangiivigisinnaavaa.

Inuiaqatigiinni kiffartuussineq piumasaqaatitalimmik kiffaanngissusiiagaanissamik pillaaammut utaqqisitassamut Kalaallit Nunaanni atatinneqarpoq. Inuiaqatigiinni kiffartuussineq immikkut pineqaatissiineruvoq, eqqartuussut piumasaqaatilik utaqqisitassaq (imaluunnit nakkutigisassanngorlugu eqqartuussut) naammagineqanngippat, tamatumalu peqatigisaanik kiffaanngissusiaanissamik pineqaatissinneq pisariaqanngitsutut nalilerneqarpat atorneqarsinnaasoq.

- b) Inatsisinik unioqutitsinerit sulluunniit inuiaqatigiinni kiffartuussinermik eqqartuussuteqarnissamut Danmarkimi Kalaallillu Nunaanni inatsisit tunngaviusumik periarfissiipput.

Danskit pillaaasarnermut inatsisissaannik piareersaalluni sulineri nakuusernermik, ujajaanermik, ikiaroonartulerinermik aammalu kinguaassiuutitigut atorneerluinermik pinerluuteqarsimasutut unnerluunneqarsimasunut ("mianersortumik naliliiffigisassat" taaneqartartunut) inuiaqatigiinni kiffartuussinerep eqqartuussutitut atorneqarnissaata tunuarsimaarfigineqarnissaa tunngavissaatinneqaaqqaarpoq. Ukiulli ingerlaneranni tunuarsimaarneq annikilleriarsimavoq. Allaallumi 2010-mi inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussutit 39 %-init ikinnerunngitsut nakuusernermut tunngasuupput, eqqartuussutillu 17 %-ii tillinniarnermut tunngallutik.

Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermi inatsimmik piareersaataasumik sulineri "mianersortumik naliliivigisassat" ikinnerupput: inunnik annertuumik navialisitsisinnaasumik pinerluuteqarnerit, tassunga ilanngullugu toqutsinerit pinngitsaaliillunilu atoqateqarnerit. (*Eqqartuussiveqarnermut Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaani, atuakkat 3-at, kapitali 5.3.3.2.1*).

- c) Danmarkimi inuiaqatigiinni kiffartuussinermut nalunaaquttap akunneri ikinnerpaamik 30-it eqqartuussutaasinnaapput. Kalaallit Nunaanni nalunaaquttap akunneri 40-uullutik.

7. Inuiaqatigiinni kiffartuussisarnermik aqqissuussinerep danskit pillaaasarnermut inatsisaanni taamatut aamma annertusarneqarnera

Ulloq 28. februar 2012 pillaaasarnermik inatsisip nr. 159-ip allanngortinneqarnerani akunnerit inuiaqatigiinni kiffartuussinertut inummut eqqartuussutigineqarsinnaasut qaffasinnerpaaffissaat akunnernit 240-nit 300-nut qaffanneqarpoq. Tamatumani siunertarineqarpoq parnaarussivimmiittussanngorluni pillaaatitut ullumikkornit sivisunerusunut taarsiullugu inuiaqatigiinni kiffartuussinerep atorneqarsinnaanissaa.

Inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuussutit suliani, ukioq ataaseq sinnerlugu kiffaanngissusiiagaalluni parnaarussivimmiinnissamik aalajangersaaviusuni piumasaqaatitut atorneqarneq ajornerat inatsimmik allannguineq sioqqullugu eqqartuussiveqarnermi nalinginnaasimavoq. Ukiup aappaata affaa tikillugu parnaarussivimmiinnissamik

eqqartuussutit inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik piumasaqaatitalerlugit utaqqisitassannqortinneqarsinnaanerat immikkut ittumik akuersissuteqarfiusarsimavoq, eqqartuussutilli ukiup aappaata affaanit sivilunerusut pinnagit.

Akunnerit inuiaqatigiinni kiffartuussinermi inummut eqqartuussissutigineqarsinnaasut qaffasinnerpaaffiata qaffanneqarneratigut anguniarneqarpoq suliani, ukiup aappaata affaata aammalu ukiut marluk akornanni sivilussusilimmik parnaarussivimmiittussatut aalajangersaaviusuni, inuiaqatigiinni kiffartuussinerup siunissami immikkut akuersissuteqarluni atorneqarsinnaanissaa.

Taamaasilluni inatsimmut nassuiaatini tunngavissaatinneqarpoq ukiumik ataatsimik qaammatinilu arfinillinnik sivilussunerusumik parnaarussivimmiittussatut eqqartuussutilinnut pissutsit immikkut illuinnartut tunngavigalugit pinngitsoorani piviusunnqortitassamik pillaanissaq piumasaqaataatinnagu inuiaqatigiinni kiffartuussineq immikkut akuersissuteqarluni atorneqassasoq aammalu ukiunik marlunnik sivilunerusumik eqqartuussutini inuiaqatigiinni kiffartuussineq atorneqassanngitsoq.

Pinerluutit nalinginnaasumik inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussaaniemik kinguneqartartut allannqortinnissaat inatsimmik allannqunerup siunertarinngilaa. Taamaalilluni tunngavissaatinneqarpoq iluanaarniarluni pinerluuteqarnerit, ujajaanerit minillugit, tassaassasut inuiaqatigiinni kiffartuussinermik eqqartuussuteqarfiusinnaasut aammalu assersuutigalugu persuttaanermik, ujajaanermik, ikiarooratulerinermik kiisalu kinguaassiuutitigut atonerluinermik pinerluuteqarsimasut (mianersortumik naliliivigisassat) ataasiakkaarlugit immikkut aatsaat naliliiviginerisigut illersorneqarsinnaasutut tamanna isigineqarpat inuiaqatigiinni kiffartuussineq siunissami eqqartuussutit aatsaat atorneqarsinnaasoq.

Inatsimmik allannqunerimut ilaatigut tunngaviupput danskit parnaarussiviini inissanik amigaateqarnermik ajornartorsiutit, ilaatigullu inatsisunik atortitsinerimut ministereqarfiup ilisimatusarnerimut allaffiata sunniutinik nalilersuina oktober 2011-imi saqqummiunneqartoq.

8. Inatsisunut Ataatsimiititaliap siunnersuut pillugu oqaaseqaatai

8.1. Inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atorneqarnera pillugu

Pineqaatisseeriaatsit inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuussuteqartarneq arlalitsigut pitsaaquteqarpoq:

Arlalitsigut pinerluuteqarsimasunut inissiisarfimmut eqqartuussut inatsisunik unioqutitsinermut qisuariaataasinnaavoq tulluartaullunilu ilaanni pisariaqartartoq. ”Pisassamik pitsitsineq”, taamak isummernissaq kajungernarsinnaavoq. Isiginngitsuusaarnqassanngilarli inissiisarfimmut inissiineq pineqaatissitap kisimi atugarliornermik maqaasinermillu misigiffigineq ajormagu. Pineqaatissitaq meeraqarsimappat pineqaatissinneqartoq pinerluteqarsimasunut inissiisarffimmiinnerani taakku aamma eqqugaasussaapput.

Aamma isiginngitsuusaarneqartariaqanngilaq pinerluuteqarsimasunut inissiisarfimmut inissiisarneq pineqaatisseeriaasiummat inuiaqatigiinnut akisoorujussuaq. Inuiaqatigiinni kiffartuussinerup eqqartuussutitut atornerqarnera aamma inuiaqatigiinnut akikitsuunngilaq, tassami pinerluuteqarsimasunik nakkutilliisoqarfiup eqqartuussaasimasoq nakkutigisussaammagu. Inissiisarfinnilli ingerlatsinermut sanilliullugu aningaasartuutit annikinnerujussuupput.

Eqqartuussaq suliffeqaruni sivisuumillu pinerluuteqarsimasunut inissiisarffimmiessalluni suliffini annaaratarsinnaavaa. Inuiaqatigiinni kiffartuussinermik eqqartuussuteqarnermi taamatut pisoqassanngilaq.

(Isumaliutissiissummi uani immikkoortoq 5-imi taaneqareersutut) misissuinerup januarimi ukioq manna saqqummiunneqartup takutippaa inunnut parnaarussivimmiittussanngorlugit eqqartuunneqarsimasunut sanilliullutik inuit inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuunneqarsimasut pisortanit pilersorneqarnissamik pinngitsiuisinnaannginnerat 20 %-imik appasinnerusoq. Allatut oqaatigalugu inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuunneqarsimasut suliffissarsinissaat suliffimminnilluunniit piginniinnarnissaat ajornannginneruvoq - tamannalu inuiaqatigiinnut aningaasanik sipaarutaavoq.

Inuiaqatigiinni kiffartuussinermik eqqartuussut qajassuartutut arlalitsigut taaneqarsinnaagaluartoq, tassami kiffaanngissusiiianerup inuttut inooqateqarnikkullu pinngitsoorani kingunissai pitsaanngitsut eqqartuussap pinngitsuussammagit, tamatuma peqatigisaanik pineqaatissiineq taanna malunnaateqarluartuuvoq (minnerunngitsummik eqqartuussut piunasaqaatinik sunnuteqarluartunik nassataqarpat), inuiaqatigiit pinerluuteqarnermut pineqartumut akuersinnginneranik ersarissumik malunnartitsisoq.

Aamma maluginiagassaavoq inatsisunik unioqutitsisoq inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussutalik, inatsisunik unioqutitsinerup nassataarisaanik inuiaqatigiinni ajoqusikkanut taarsiissutitut taaneqarsinnaasumik suliakkiummik pinngitsaalisaalluni suliaqartitaammat. Pineqaatissiissut taamaasilluni innarlikkanik iluarseeqqinertut taaneqarsinnaavoq, taammassananili inatsisunik unioqutitsisoq pinerluuteqarsimasunut inissiisarffimmiittussanngorlugu eqqartuunneqarpat.

Aamma maluginiagassaavoq - Danmarkimi inuiaqatigiinni kiffartuussinermik aaqquussinerup 1982-imili atuutilerneranit - inuiaqatigiit akornanni pineqaatisseseeriseq taanna annertuumik akuersarneqartoq. Taamaasilluni inuiaqatigiit danskit pillaasarneq

pillugu isiginneriaasiannik misissuinerup takutippaa inuiaqatigiinnut kiffartuussineq pineqaatisseeriaasioq nuannarineqarluartoq¹.

Kalaallit Nunaanni pineqaatisseeriaaseq ima nutaajutigaaq misuinermik taamaattumik suli suliaqartoqarani. Tusagassiuutitigulli oqallinneq tunngavigalugu naliliissagaanni pineqaatisseeriaaseq nutaaq nunatsinni aamma tigulluarneqartoq paasinarpoq, tamatumani pineqaatisseeriaatsip immaqa qangaanerusoq Kalaallit Nunaanni pineqaatisseeriaatsinut ”pillagaalluni sulisitaanermut” aamma ”pillagaalluni ilinniartuunermut” eqqaanarnera pissutaasunut ilaalluni.

1954-imi pinerluttulerinermik inatsimmut nassuiaatit malillugit inatsisip atortuulernissaa sioqqullugu pillagaalluni sulisitaaneq, akiligassiisarnermut tulliulluni, pineqaatissiissutitut akulikinnerpaamik atugaasimavoq. Inatsisinik unioqqutitsinerni sakkortunerusuni pillagaalluni sulisitaanerup eqqartuussutitut atugaasinnaanerata periarfissaanera 1954-imi pinerluttulerinermik inatsimmi attatiinnarneqarpoq, tassanilu pillagaalluni ilinniartuunissamik eqqartuussinnaaneq tunngavissinneqarpoq. Aalajangersagaq taanna malillugu (pillagaalluni ilinniartuunissamik aalajangersagaq) inatsisinik unioqqutitsisut - inuusuttuunerusut – aalisartunut savaatilinnulluunniit inissinneqartarput, tamatumani ulluinnarni suliassanik suliaqarnermi peqataasarlutik nalinginnaasumik akissarsiaqartitaallutik. Pineqaatissiissutitut pillagaalluni sulisitaaneq aamma pillagaallunu ilinniartuuneq 1978-imi pinerluttulerinermik inatsimmi atorunnaarsinneqarpoq, taamaattorli nakkutigisaanermut eqqartuussutitut atatillugu suliffimmut ilinniarnermullu tunngasumik aalajangersaaneq suli periarfissaatinneqarluni. Ilaatigut piukkunnartunik namminersortunik inissivissanik amigaateqarneq pissutigalugu ukiuni kingulliunerusuni atornerarneq ajorpoq.

Kingullertut minnerunngitsumilli maluginiagassaavoq misissuinerit takutimmassuk (isumaliutissiissutip immikkoortuani 5-imi nassuiaatigineqartutut) parnaarussivimmut pinngitsoorani piviusunngortitassamik inissiinermut sanilliullugu inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussat pinerluuteqaqqittarnerat qaqutigoornerusoq.

Tamatumunnga ilaatigut nassuiaatissaagunarpoq pinerluuteqartup inissiisarfimmut eqqartuussutillip inissiisarfimmiinnermini pinerluttunik avatangiiseqarnerminit sunnerneqartarnera, pinerluttorli inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuunneqartoq suleqatigiit ataatsimoornerannik inunnillu pinerluttuunngitsunik avatangiiseqarnera.

8.2. Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni inissanik amigaateqarnermik ajornartorsiut pillugu

Pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni inissamik utaqqisut maanna 300-juusut utaqqisullu affaat sinnerlugik ukiup aappaata affaa sinnerlugu eqqartuussutip atortuutlernissaanut inissamik utaqqereersimasut Inatsisinut Ataatsimiititaliap Kalaallillu Nunaanni pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup ataatsimeeqatigiinneranni pinerluuteqarsimasunut isumaginnittoqarfimmiit paasissutissiissutigineqarpoq. Kiisalu

¹ Flemming Balvig, 2006: Danskit pillaasarneq pillugu isiginneriaasiat. Jørgen Goul Andersen, 1998: Innuttaasut inatsillu.

pinerluuteqarsimasunut isumaginnittoqarfimmit oqaatigineqarpoq inissamik utaqqisut qaammatit marluinnaat ingerlaneranni 400-nut amerleriaateqassasut ilimagineqartoq. Massakkut inuit inissamik utaqqisut suli 400-nngunngillat: Tassa maannakkut utaqqisut 320-iupput.

Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni inissat tamarmiusut 153-iupput. Inissamillu utaqqisut 400-juuppata pineqaatissitat inissiisarfinni inissamik utaqqisut inissinneqarsimasut marloriaataasa pingasoriaataasalu akornanni amerlassuseqarlersimassapput.

Pissutsit atuuttut malillugit inuk qaammatini sisamani inissiisarfimmut inissitassanngorlugu eqqartuussaq inissiisarfimmut pinissaminut ukiuni pingasuni utaqqinissani naatsorsuutigisariaqarpaa.

Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinnut immikkoortortaqaarfiup 2009-mi nalunaarusiaani allassimavoq pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinnut inissamik utaqqisut ilaat amerlasuut sakkortuumik pinerluuteqarsimasuusut, tassunga ilanngullugu toqutsineq, kinguaassiuutitigut atorneerluinermik pinerluuteqarneq, ikiaroorartoq pillugu inatsimmik unioqutitsinerit kiisalu sakkortummik nakuusernerit.

Ukiut pingasut missaani inissamik utaqqineq assigiinngitsumik pissuteqarluni akuerineqarsinngilluinnarpoq:

Pinerluuteqarsimasunut pineqaatissiissutit pinaveersaartitsissutitut sunniutaat (pineqaatissitamut tunngatillugu perorsaataanerat/anusinngorsaataanerat) pinerluuteqarnerup kingorna, pineqaatissiissutip qanoq piaartigisumik atortuutilerneranit sunniivigineqartartut annertuumik ilimagisariaqarpoq.

Tamatuma peqatigisaanik - siunnersuuteqartup aamma tikkuagaatut - eqqartuussaannerup pineraniit eqqartuussutip atortuutilernissaanik ukiut arlallit utaqqisariaqarsimasut utaqqinerminni inuunertik ilorraap tungaanut saatillugu pinerlunnialunneq atorunnaarlugu anguniagaqalersimanerat aserorneqaratarsinnaavoq. Tamatuma tungaanut eqqartuunneqarsimasoq assersuutigalugu ilaqutaqalersimappat, suliffeqalersimappat ilinniagaqalersimappalluunniit ukiut arlallit qaangiutereersut pinerluuteqarsimasunut inissiisarfimmut eqqartuussut atuutilersinneqarpat pinerluuteqartarneq qimallugu inuuneqalernissamut periarfissai pitsanngoratik ajoquserneqarsinnaapput.

Pinerluuteqarnerup kingorna qanoq piaartigisumik pineqaatissiissutip atuutilerana innuttaasut eqqartuussiveqarnermik tatiginninnerannut aamma assut pingaaruteqarsinnaavoq. Minnerunngitsumik pinerluuteqartoq pinerluuteqarsimasunik inissiisarfimmut inissinneqarnissamik pineqaatissinneqarnerup kingorna ukiut arlallit qaangiutereersut nunatsinni najukkani amerlanngitsunik inulinni suli takussaappat, taakku eqqortuliorfigineqanngitsutut misigisimanerannut sakkortusaataassaaq narrujuumminartoq.

Kiisalu - eqqartuussiveqarnek naalagaaffeqatigiinnerup ataaniitillugu – naalagaaffeqatigiinnerup iluani piffinni assigiinngitsuni utaqqisarnerit annertuumik assigiinngissuteqarmata narrujuuminartutut isigineqarsinnaavoq.

Tamanna tunngavigalugu pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni inissaaleqineq atuuttoq, tamatumunnga pissutaasut kiisalu ajornartorsiutinut aaqqissuutissatut periarfissat paasinarsisinniarlugit Inatsisinut Ataatsimiititaliap Naalakkersuisut arlalinnik 13. februar apeqquteqarfigai. Naalakkersuisut - Inatsisinut Ataatsimiititaliap naatsorsuutigisaatut - inatsisinik atortitsinermut ministereqarfik tamatumunnga tunngasunik oqaaseqaatinik qinnuteqarfigaat. Suli ataatsimiititaliaq akissutisinissamik utaqqivoq.

Inatsisinut atortitsinermut ministereqarfiup oqaaseqaatai ataatsimiititaliap aalajangiiffigisassatut sinnersuummik matuminnga sularinninnerani aamma soqutiginaateqarsimassagaluarput.

8.3. Pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni naammattunik inissaqartitsilernissaq pillugu Eqqartuussiveqarnermut Ataatsimiititaliarsuup naatsorsuutigisai.

Inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atuutilernera pinerluuteqarsimasunut inissiisarfimmiinnissamik eqqartuussuteqartarnerup atorneqartarnerata annikillineranik nassataqassasoq Eqqartuussiveqarnermut Ataatsimiititaliarsuup naatsorsutigisimavaa. (Eqqartuussiveqarnermut Ataatsimiititaliarsuup isumaliussiissutaa, atuagaq 3, immikkoortoq XV kapitali 2.6.2 takuuk).

Inuiaqatigiinni kiffartuussinermik eqqartuussuteqarnissamut periarfissaq Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermut inatsisip nutaap 1. januar 2010-mi atuutilerneratigut eqqunneqarpoq.

Taamatuttaaq Eqqartuussiveqarnermut Ataatsimiititaliarsuarmit naatsorsuutigineqarpoq pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup nakkutilliinerataq annertusarneqarnissaanik pisariillisarneqarnissaanillu siunnersuutip – kingusinnerusukkut atuutilersinneqartup – aamma kingunerissagaa nakkutigineqarnissamik ² eqqartuussuteqartarnerup atorneqarnerata annertuseriarnera, taamaasillunilu pineqaatissinneqarsimasunut inissiisarfimmiinnissamut eqqartuussutit ikileriarnerat. (Eqqartuussiveqarnermut Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaani atuagaq 3, immikkoortoq XV kapitali 2.6.2 takuuk).

Naatsorsuutigineqartutut nakkutigineqarnissamik eqqartuussuteqartarnerup atorneqarnera qaffariaateqarsimanersoq Inatsisinut Ataatsimiititaliap 13. februar Naalakkersuisut aqqutigalugit inatsisinik atortitsinermut ministereqarfimmut apeqqutigaa, akissulli suli tiguneqanngilaq. Inatsisinulli Ataatsimiititaliamit oqaatigineqartariaqarpoq piffissami 2000-miit 2009-p tungaanut nakkutigineqarnissamik eqqartuussuteqarnerit ikiliartuaarsimasut (taamani ”nakkutigisaalluni isumagineqarnissamik eqqartuussummik” taaneqartumik). Ukioq 2000 nakkutigineqarnissamik eqqartuussutit 64-iusimapput – taakkulu amerlanngitsutut taaneqartariaqarlutik. Ukioq 2009 suli ikileriaqqissimapput eqqartuussutit quliinnangorlutik.

² Siusinnerusukkut pinerluttulerinermi inatsimmi atuuttumi ”isumaginninnermut eqqartuussummik” taaneqart-
artoq.

Pinerlussimasunik isumaginnittoqarfimmit paasissutissat Inatsisinut Ataatsimiititaliap pissarsiai naapertorlugit ukioq 2011-mi inuit 17-it inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuunneqarsimapput. Taamaasilluni pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfiup inissiisarfii inissaaleqinermit pineqaatisseeriaaseq nutaaq malunnaatilimmik iluaqusiisimangitsutut oqaatigisariaqarluni. Inuit 17-iinnaat inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik 2012-imi eqqartuunneqarnerannut pineqaatisseeriaatsip aatsaat 1. januar 2010-mi atuutilerera suliallu 2010-meersut 2011-meersullu amerlasuut 2011-ip naanerani eqqartuussivinni suli aalajangiivigineqarsimanginnerat ilaatigut immaqa nassuiaataasinnaapput.

8.4. Akunnerit inuiaqatigiinni kiffartuussinermi inummut eqqartuussutaasinnaasut qaffasinnerpaaffiannik qaffaanissaq pillugu.

Pillaasarnermik inatsisip allanngortinneqarnera pillugu inatsisikkut nr. 159-ikkut, ulloq 28. februar 2012-meersukkut akunnerit inuiaqatigiinni kiffartuussinertut inummut eqqartuussutigineqarsinnaasut qaffasinnerpaaffissaat akunnernit 240-nit 300-nut qaffanneqarput. Tamatumani siunertarineqarpoq parnaarussivimmiittussanngorluni pillaaatitut ullumikkornit sivisunerusunut taarsiullugu inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atorneqarsinnaanissaa. Inatsimmik allaguinermit ilaatigut – isumaliutissiissutip matuma immikkoortuani 7-mi matuma sniuliani nassuiaatigineqartutut - tunngaviupput danskit parnaarussiviini inissanik amigaateqarnermik ajornartorsiutit, ilaatigullu misissuinerit parnaarussivimmut inissiinermut sanilliullugu inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussat pinerluuteqaqqittarnerisa qaqutigoornerunnerannik takutitsisut.

Pissutsit danskit inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atugaanerata annertusarneqarneranut tunngaviusut Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni kiffartuussinermik aqqissuussinerup atugaanerata aamma annertusineqarnissaani tunngavigineqarsinnaasorinarput.

Tamanna minnerunngitsumik atuuppoq inissaaleqineq eqqarsaatigalugu, tamatumani inuttaasut amerlassusiat taamatullu pinerluuteqarsimasunik inissiisarfimmut pinissap tungaanut eqqartuussap piffissaq utaqqiffigisartagaa eqqarsaatigalugit nunatsinni inissiisarfinni inissaaleqineq danskit parnaarussiviini inissaaleqinermit sanilliulluni annertunerujussuulluni.

Tamatumanilu aamma ilangunneqartariaqarpoq inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atuutilerera Eqqartuussiveqarnermit Ataatsimiititaliarpuup naatsorsuutigisaatut annertutigisumik inissiisarfinni inissaaleqinermit annikillisaataangimmat (suli).

Pinerluuteqaqqittarnerup annikinneruneratigut unammillersinnaassuseqarnera eqqarsaatigalugu oqaatigineqartariaqarpoq Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni kiffartuussisarnermik aqqissuussiineq suli ima nutaajutigisoq aammalu inuiaqatigiinnik kiffartuussinissamik eqqartuussutit ima ikitsigisut pinerluuteqaqqittarnerit pillugit misissuinerit sanilliussisutigineqarsinnaasut suli ingerlanneqarsinnaasimanatik.

Danskit pillaasarnermik inatsisaannik allannginerup siunertarpiaa – tassalu suliani ukiup appaata affaata aammalu ukiut marluk akornanni sivisussusilimmik parnaarussivimmiinissamik eqqartuussuteqarnermik aalajangersaaviusuni inuiaqatigiinni

kiffartuussinerup siunissami immikkut akuersissuteqarfiulluni aamma atorneqarsinnaanissaa – imaaliinnarlugu Kalaallit Nunaanni atortussanngorlugu nuunneqarsinnaanaviangilaq.

Akunnerilli inuiaqatigiinni kiffartuussinertut inummut eqqartuussutigineqarsinnaasut qaffasinnerpaaffianik qaffaaneq inuiaqatigiinni kiffartuussisarnermik aaqqissuussinerup atorneqarnerulerneranut peqataaqataasinnaasoq ilimagineqartariaqarpoq. Taamaaliornikkut ilaatigut suliani akunnerit 240-nik inuiaqatigiinni kiffartuussineq eqqartuussutitut atussallugu naammangitsutut (taamaalillunilu maleruagassat ullumi atuuttut malillugit eqqartuussivik pinerluuteqarsimasunut inissiissarfimmiittussanngortitsisariaqarluni) eqqartuussivimmit nalilerneqartuni atorneqarsinnaanera periarfissaalissammat. Ilaatigullu inatsimmik taama allanngineq inuiaqatigiinni kiffartuussisarnernep eqqunneqarnerani siunertat tunngaviusut malinneqarnerannik inatsisiliortup eqqumaffiginninnera eqqartuussivinnut (taamatutaaq unnerluussisussaataasunut) oqariartuutigineqassaaq.

Eqqartuussiveqarnermut Siunnersuisoqatigiinnik 14. maj ataatsimeeqateqarnermini akunnerit inuiaqatigiinni kiffartuussinertut inummut eqqartuussutitut atorneqarsinnaasut qaffasinnerpaaffianik qaffaasinnaanerup oqallisiginissaanut Inatsisinut Ataatsimiititaliaq periarfissaqarsimavoq. Paasissutissanik tunngavilersuutinillu inuiaqatigiinni kiffartuussisarnermik aaqqissuussinerup atorneqarnerata annertusarnissaanut akerliusunik oqallinnermi saqqummiussisoqanngilaq. Taamaattorli tikkuarneqarpoq pineqaatisseeriaaseq suli nutaajummat, sulilu eqqartuussiviit suleriaatsiminni suliani sorlenni inuiaqatigiinnut kiffartuussinnissamut eqqartuussisarnerat qulaajarneqarani. Kiisalu oqaatigineqarpoq, inuiaqatigiinni kiffartuussinerup eqqartuussisutaasinnaasut akunnerit amerlanerpaaffianik qaffaaneq namminerminik pinerluuteqarsimasunut inissiisarfinni inissamik utaqqisunik malunnaatilimmik ikilisisinissaat politiinit ilimagineqanngitsoq.

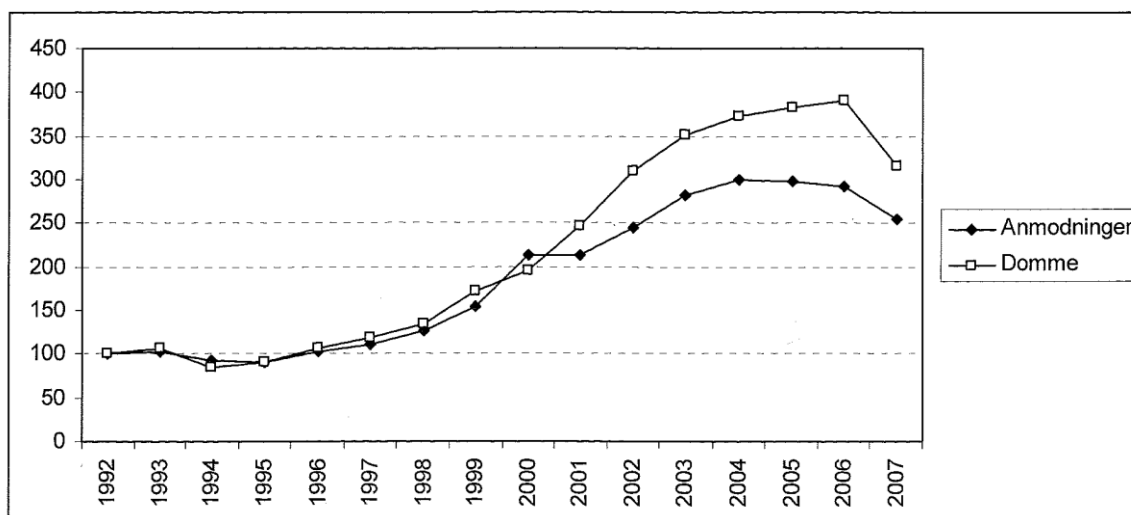
8.5. Qanoq naleqqutsiginermik naliliinerit atorneqarnerulernissaat pillugu.

Siunnersuummut tunngavilersuutini siunnersuuteqartup oqaatigaa pineqartumik misissuisarnerup atorneqarnerata annertusineratigut inuiaqatigiinni kiffartuussisarnermik eqqartuussuteqartarnerup atorneqarnera annertuseriassasoq ilimagineqarsinnaasoq.

Inatsisinik atortitsinerup ministereqarfiup ilisimatusarnermut immikkoortortaata misissuinerani 2008-mi saqqummiunneqartumi³ erserpoq Danmarkimi inuiaqatigiinni kiffartuussinissaq siunertarlugu qanoq piukkunnartiginermik naliliinissamik qinnuteqartarnerit, illuatungaani pillaasarnermut inatsimmik unioqutitsisunik inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuussuteqartarnerit amerlassusiat assigiissimasoq. Piukkunnassutsimik naliliinissamik qinnuteqaatit amerliartuaarnerat malillugu inuiaqatigiinni kiffartuussinerup eqqartuussutit amerliartuaarsimapput.

Tamanna inatsisinik atortitsinerup ministereqarfiup misissuisitsinerani takussutissiami matuma kingulianiittumi takutinneqarpoq.

³ ”Inuiaqatigiinni kiffartuussisarnermi ingerlaatsimik misissuineq”, inatsisinik atortitsinerup ministereqarfiup ilisimatusarnerup immikkoortua

Inuiaqatigiinni kiffartuussineq siunertaralugu qanoq piukkunnartiginermik misissuissamik qinnuteqaatit amerlassusiat kiisalu inuiaqatigiinni kiffartuussinermut eqqartuussutit amerlassusiat, 1992-2007. Pillaasarnermik inatsimmik unioqquitsnerit kisimik. Naleqqersuut: 1992=100.

Inatsisinik atortitsinermit ministereqarfiup misissuinerata paasinarsisippaa qanoq piukkunnartiginermik naliliinissamik unnerluussisussaataasunit qinnuteqaatit amerleriarnert inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik eqqartuussutit amerleriarnernannik nassataqarsinnaasoq.

Pinerluttulerinermi inatsimmi § 140-mut nassuiaatini naqissuserneqarpoq:

”Aalajangersakkami inuiaqatigiinni kiffartuussinissamut eqqartuussisinnaanissamut tunngavissatut piumasarineqartut aalajangerneqarput. Taamatut aatsaat taama iliortoqassaaq salliutillugu oqartoqarsinnaappat pinerluttuliortoq taamatut kiffartuussinissamut piukkunnaateqartoq, tak. nr. 1, tamannalu eqqartuussiviup aalajangissavaa tunngavigalugu pineqartumik misissuineq siunissami suliarineqartussaasoq suliassani tamani inerneqassangatinneqanngitsuni akiliisitsilluni imaluunniit inissiffissiamut inissitaanermik naammassineqanngikkallagassamik eqqartuussilluni, tassunga atatillugu innersuunneqarput eqqartuussisarneq pillugu inatsimmi § 436 aammalu isumaliutissiissummi immikkoortoq XVI, kapitali 4.1.” (Ataatsimiititaliap erseqqissaanera)

Qanoq naleqqutsiginermik misissuinerit 2011-imi 111-usut pinerluuteqarsimasunik isumaginnittoqarfimmit paasissutissiissutigineqarpoq. Qanorli naleqqutsiginermik naliliinissamik pissarsiniartarnermi unnerluussisussaataasut periusersaat inatsimmut nassuiaatinut siuliani issuarneqartunut tamakkiisumik naapertuunnersut paasissutissakut tassuuna qularnarsisorinarput. Apeqqut taanna pillugu inatsisinik atortitsinermit ministereqarfik Naalakkersuisut aqquatiaglugit 13. februar Inatsisinut Ataatsimiititaliamit aperineqarpoq, sulili akissummik tigusaqartoqanngilaq.

8.6. Inuiaqatigiinni kiffartuusinerup atugaanerata annertunerulerneranik inissiisarfinnilu inissaaleqititsinermik annikillitsinermik nassataqartumik, iliuserisinnaasat allat

Iliuutsit allat aamma isumaliutigineqarsinnaapput. Assersuutigalugu pineqaatissinneqarsimasunut inissiisarfimmiittut inissiisarfimmiinnerminni katsorsartissimasut, piunasaqaatinik erseqqinnerusumik aalajangikkanik, tassungalu ilanngullugu inuiaqatigiinni kiffartuussinissamik piunasaqaatinik, eqquutsitsinissaat tunngavissaatillugu siusinaartumik misiligummik iperagaasinnaaneranik periarfissap atuutilersinneqarsinnaanera isumaliutigineqarsinnaavoq.

Periafissaq taanna pillaasanermik inatsisip aamma pilaatinik il.il. naammassinnittarnermik inatsisip allanngortinneqarneranik inatsit nr. 219, 31. marts 2004-meersoq aqutugalugu Danmarkimi atuutilersinneqarpoq.

Inuiaqatigiinni kiffartuussinerup atugaaneranik siuarsarnerup aammalu pineqaatissinneqarsimasunut inissiisarfiit tatineqarnerisa annikillinerata saniatigut tamanna pineqaatissinneqarsimasunut inissiisarfinniittut katsorsagaanissamat, tassungalu ilanngullugu assersuutigalugu atornerluinermut katsorsagaanissamat, kamammik aqutsisinnaanermut (anger management) aammalu eqqarsaatinik immikkoortitsisinnaanermut aqutsisinnaanermullu (cognitive skills programs) pikkorisarnissamat neqeroorutunik ingerlatsinissaannut kajumilersitsisinnaavoq.

Tassunga atatillugu ataatsimiititaliap UPA 2010/19-imut isumaliutissiisummini qanoq oqaaseqarnera Inatsisinut Ataatsimiititaliap eqqaasitsissutigissavaa:

”Pinerluuteqarsimasunut inissiisarfimmut inissinneqarneq inissiiginnarnerunani pinerluttulerinermili inatsimmi anguniagaq malillugu eqqartuunneqarsimasup pinerlunnertaqanngitsumik inuuneqalernissaanut sunnernerneqarnissaa ataatsimiititaliamit kissaatiginartinneqarpoq, taamaalillunilu pinerluuteqarsimasunut inissiisarfimmiittoqarnerani inuiaqatigiit illersorneqarlutik aamma eqqartuunneqartup iperagaareerneratigut.

Taamaattumik Kalaallit Nunaanni pinerluuteqarsimasunut isertitsivinniittut pineqartut naleqquttumik katsorsartinnissamik sapinngisamik piunaffigineqarnissaannik aammalu naleqquttumik katsorsartinnissamik neqeroorutunik akuersaarnissamat sapinngisamik kajumissaarneqarnissaannik kissaat danskit naalakkersuisuinik oqaloqatiginninnerni aallaavigineqassasoq ataatsimiititaliaq isumaqarpoq. Assersuutigalugu Canadami misilittakkat atornerisigut eqqartuunneqartup anisinnaatitaaneranut misiligutaasumillu aniguisitaanissaanut eqqartuunneqartoq katsorsartinnissamik neqeroorutunik naleqquttunik naammaginartumik naammassinnissimanissaata apeqqutaatinneqartarnissaa isumaliutigineqassasoq ataatsimiititaliaq kaammattuivoq.”

9. Inatsisinut Ataatsimiititaliap inassuteqaataa

Ataatsimiititaliap isumaqatigiittup siunnersuut akuersissutigineqassasoq **inassutigaa.**

Taama oqaaseqarluni Inatsisinut Ataatsimiititaliap siunnersuut aappassaaniigassanngortippaa.

Isak Hammond,
Siulittaasoq
Inuit Ataqatigiit

Jørgen-Ole Nyboe Nielsen
Demokraatit

Doris Jakobsen
Siumut

Storm Ludvigsen
Inuit Ataqatigiit

Kristian Jeremiassen
Siumut